

HRVATSKI PRAVOPIS INSTITUTA ZA HRVATSKI JEZIK I JEZIKOSLOVLJE KAO OBJEKT JEZIČNE POLITIKE

Svaka država provodi jezičnu politiku i jezično planiranje. Jezičnu politiku čine sve vrste svjesne djelatnosti koje su usmjerene na uređivanje jezičnih pitanja. Jezična politika dio je opće politike u koju su uključeni različiti društveni subjekti. Provodi se u jednojezičnom i višejezičnom društvu. U jednojezičnoj državi ona je sastavnica opće politike u području obrazovanja i kulture. Jezična politika višejezične države određena je međunacionalnim odnosima i nacionalnom politikom. Država usvaja osnovna načela politike u odnosu na jezike koji postoje na njezinu teritoriju i ostvaruje ju u obliku jezičnoga planiranja. Svaka jezična politika ima svoj objekt i subjekt. Objekt jezične politike jesu jezične norme u pismu, gramatici, leksiku, stilistici, izgovoru, itd. Normiranje je usmjereno ponajviše na pisani, a manje na govorni jezik (Slovar' 2006:265; Mečkovskaja 2001:199–208).

Kao subjekti jezične politike u novijoj hrvatskoj povijesti nastupaju državna i nedržavna tijela, institucije i pojedinci. Glavni subjekti jezične politike jesu 1) ministarstva, 2) znanstveno-istraživačke ustanove, 3) savjetodavna i znanstveno-nastavna tijela, 4) društvene kulturno-prosvjetne, strukovne i obrazovne organizacije, 5) jezikoslovni krugovi poznatih, uglednih jezikoslovaca i kulturnih djelatnika, 6) predstavnici priopćajnica (npr. urednici tiskovnih, radijskih i televizijskih općila te nakladnih kuća).

Među subjektima jezične politike u Hrvatskoj nema potpunoga jedinstva glede pojedinih točaka strategije razvoja hrvatskoga standardnoga jezika. To pokazuje dosadnja pravopisna situacija.

Nakon izbora u prosincu 2011. godine na kojima je pobijedila Socijaldemokratska partija Hrvatske (SDP), novoimenovani ministar Željko Jovanović rekao je: »Ja ću biti ministar obrazovanja, znanosti i sporta, to posebno naglašavam, sporta. Tako da i na toj simboličkoj razini započinjū velike promjene, ne samo u mom ministarstvu nego u cijeloj Vladi« (*Jutarnji list*, 5. 1. 2012.). Dakako, ministar nije imao na umu to da inačica *šport* potječe iz njemačkoga, a *sport* iz engleskoga, već mu je cilj bio povući distinkciju prema njegovu ministarstvu dok je njime upravljala Vlada pod

vodstvom Hrvatske demokratske zajednice (HDZ). Promjena riječi *šport u sport* u nazivu Ministarstva znanosti slikovito je označila začetak nove obrazovne i jezične politike. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje (IHJJ) s ravnateljicom Dunjom Brozović-Rončević na čelu uputio je 3. siječnja 2012. premijeru Vlade Republike Hrvatske Zoranu Milanoviću prosvjedno otvoreno pismo u svezi s promjenom imena ministarstva (Wikizvor), no ni Institut ni javnost nisu dobili odgovor. Odgovor nije stigao ni u svezi s mišljenjem o jezično nelogičnom preimenovanju *Ministarstva zdrastva* u *Ministarstvo zdravlja* (čime se ime hrvatskoga ministarstva nadležnoga za zdravstveni sustav izjednačilo s imenom Ministarstva zdravlja Republike Srbije).

Vlada u kojoj je ministar bio Ž. Jovanović slične je pothvate poduzimala i na drugim područjima, pa tako i u svezi sa školskim pravopisom. Do Jovanovićeva ministarskoga mandata tri su važna hrvatska subjekta jezične politike – Vijeće za normu hrvatskoga standardnoga jezika, HAZU odnosno njezin Razred za filološke znanosti i Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – imali u mnogočem zajednički stav prema jezičnomu planiranju i jezičnoj politici, poglavito u učvršćivanju statusa i korpusa hrvatskoga standardnoga jezika, sve dok na političku pozornicu nije došao novi subjekt jezične politike, odlučan provesti reformu u obrazovnom sustavu, usmjerenu, u našem primjeru, na promjenu pravopisa.

U *Jutarnjem listu* od 17. veljače 2012. novinarka Ivana Kalogjera-Brkić, koja je postala savjetnicom ministra Ž. Jovanovića, objavljuje članak pod naslovom *Goldstein nudi rješenje Jovanoviću: Ministre, moramo imati jedinstveni pravopis, i to onaj koji ljudi žele*.¹ U članku uz ostalo piše da će Ministarstvo znanosti objaviti početkom iduće školske godine *Osnovni pravopisni rječnik*. Uporaba toga rječnika bit će, najavljuje se, obvezatna za sve osnovne i srednje škole i u njem će ravnopravno supostojati sve prijeporne dvostruke inačice iz postojećih pravopisa. To je rješenje ministru znanosti Ž. Jovanoviću predložio zagrebački nakladnik Anić–Silićeva *Pravopisa* Slavko Goldstein, tada posebni savjetnik predsjednika Vlade za kulturu. U članku također piše: »Ministar Jovanović, koji je odmah nakon stupanja na dužnost najavio da će učiniti sve da bi se došlo do jedinstve-

¹ Valja napomenuti da je početkom 2007. Ivana Kalogjera-Brkić objavila članak pod naslovom *Od ulaska u EU pisat ćemo ne ću, grješka i zadatci* u kojem kaže: »Na prijedlog Vijeća za normu hrvatskog standardnog jezika, Ministarstvo znanosti i obrazovanja raspisat će krajem veljače javni natječaj za izradu novoga pravopisa hrvatskog jezika! Novi bi pravopis trebao biti potpuno usklađen s jezičnim rješenjima koja je u protekle dvije godine izglasalo Vijeće kojem predsjednik akademik Radoslav Katičić. Točnije, očekuje se da će donošenjem novog pravopisa s rješenjima *ne ću, grješka, zadatci* iz hrvatskog jezika biti istisnuti *neću, greška i zadaci*« (*Jutarnji list*, 31. 1. 2007.).

noga pravopisa, rekao nam je jučer kako je prijedlog Slavka Goldsteina vrlo ozbiljno razmotrio pa će uskoro, najavio je, imenovati tročlanu radnu grupu za izradu Osnovnog pravopisnog rječnika te odrediti jaka lingvistička imena kao recenzente.« (*Jutarnji list*, 17. 2. 2012.). Odmah zatim oglašila se je i ministrica kulture Andrea Zlatar Violačić i priopćila javnosti da će Ministarstvo kulture »predložiti MZOS-u jedan model usporedne uporabe pravopisa u obrazovnim ustanovama tijekom određenog razdoblja, koji bi nastavnici i učenici koristili ravnopravno i po vlastitom izboru, a temeljem praćenja učestalosti korištenja moguće je, nakon toga, odrediti jedan za uporabu« (Hrvatski jezik ...2012).

U subesjedi (intervjuu) za *Globus* od 13. ožujka 2012. S. Goldstein ponovno ponavlja zamisao o novom »jedinственном pravopisu«: »Predložio sam da se pravopisna zbrka, katastrofalna za školsku djecu, riješi tako da se dvije do tri godine u školama ravnopravno upotrebljavaju *pravopisi* po obje suprotne koncepcije, dakle po koncepciji Anića i Silića, kao i Babića, Finke i Moguša. Kroz to vrijeme trebalo bi mjeriti učestalost upotrebe pojedinih varijanti, ne samo u školama nego i u javnoj uporabi, na osnovi čega će nadležno Ministarstvo na koncu donijeti odluku o *jedinственном pravopisu*, u kojem će možda biti i elementi iz jedne i druge varijante.« (*Globus*, 13. 3. 2012.). Međutim, ako su »mjerjenja« i obavljena, rezultati nisu objavljeni. Zašto je tomu tako, možda se može objasniti rezultatima istraživanja koje je 2013. godine provela Ružica Gregurić na uzorku od 150 učenika od petoga do sedmoga razreda osnovne škole. Rezultati pokazuju da bi učenicima bilo najprirodnije kad bi hrvatski pravopisi kao točne propisivali tvorbeno prozirne zapise *podhodnik*, *odhraniti*, *nadprosječan*, *podpredsjednik*, *izšarati*, *rabski*, *vrabca*, *Gubcu*, a također i *Zagrebčanke*, *Zagrebčani*, a koji su u hrvatskom pravopisanju odbačeni krajem 19. stoljeća preuzimanjem pravopisne koncepcije V. S. Karadžića i Đ. Daničića (Grčević–Gregurić 2015). Iako se u pravopisu S. Babića, B. Finke i M. Moguša taj dio pravopisnih pravila nije mijenjao, osim što je uvedeno pisanje *zadatak* — *zadatci*, *mladac* — *mladci*, Slavko Goldstein njihovu je pravopisu 2000. godine zamjerio da sa »svakim novim izdanjem sve nas više vuče prema arhaičnom korienskom pravopisu, nameće nam pravopisne neprirodnosti, nasilno udaljuje pisanje od realnog izgovora i od suvremenog govornog jezika, te brojnim pravopisnim dvojnostima čini dodatnu zbrku. Zbog toga ga mnogi pisci, novinari, lektori, nastavnici i drugi korisnici većinom ne prihvaćaju, pa se brojni još uvijek služe Anić-Silićevim *Pravopisnim priručnikom hrvatskoga ili srpskoga jezika* iz 1986. godine« (Goldstein 2000).

U *Slobodnoj Dalmaciji* od 17. lipnja 2012. novinar Siniša Kekez preno-

si izraze zadovoljstva MZOS-a u povodu najave novoga ravnatelja IHJJ-a dr. sc. Željka Jožića da će izraditi institutski pravopis: »Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, kao nadležno za problematiku pravopisa, jasno izražava zadovoljstvo Jožićevom inicijativom. — Podržavamo svaku inicijativu koja vodi k rješavanju pravopisnog pitanja, pa tako i inicijativu novog ravnatelja Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Mišljenja smo da je upravo ta institucija jedna od najpozvanijih kada je riječ o rješavanju nesređene pravopisne prakse u Hrvatskoj. Poznat je stav ministra Željka Jovanovića i suradnika da se pitanjem jezika ne treba baviti politika, nego struka. *Ministar je razgovarao s novim ravnateljem Instituta i dao punu podršku inicijativi za izradu novog, jedinstvenog pravopisa utemeljenog na znanstvenim načelima.* Posebno nas veseli najava da će novi pravopis biti postavljen na internetske stranice Instituta kako bi bio svima dostupan i besplatan — priopćili su iz Ministarstva znanosti« (Kekez 2012, isticanje A. R. B.). U *Jutarnjem listu* od 28. lipnja 2012. novinar Tomislav Čadež također priopćuje javnosti ideju o pisanju novoga pravopisa i zamisli novoga ravnatelja IHJJ-a Željka Jožića. Jožić je izjavio: »Od četiri stara napraviti ćemo novi jedinstveni pravopis. Bit će na internetu i potpuno besplatan, a na njemu prvi put nitko neće zaraditi ni kunu.« (Čadež 2012).

Slična je situacija postojala i pri uvođenju Anić—Silićeva pravopisa iz 2001. godine: prethodila mu je najava 13. travnja 2000. na novinarskoj konferenciji u Zagrebu, uz potporu tadanje vlasti kao vladajućega subjekta jezične politike (v. Bašić 2000:8; Babić 2000:166–167). Razlika je bila u tom da Anić—Silićev pravopis iz 2001. ipak nije postao službenim u školama (već samo »pomoćnim«), i da u Hrvatskoj tada (više) nije postojalo institucionalno tijelo kao što je bilo Vijeće za normu hrvatskoga standardnoga jezika koje je pri MZOŠ-u osnovao 14. travnja 2005. ministar Dragan Primorac.

Vijeće je bilo sastavljeno od predstavnika različitih ustanova, s predsjednikom akademikom Radoslavom Katičićem i njegovim zamjenikom akademikom Mislavom Ježićem. Uz privolu MZOŠ-a Vijeću je logistika bio Institut za hrvatski jezik. Na svojim sjednicama Vijeće se je bavilo pitanjima javne i službene uporabe hrvatskoga jezika, raspravljalo je o projektima normativnih tekstova, o temeljnim pitanjima leksičke norme, razmatralo je pojedina prijeporna pitanja hrvatskoga pravopisa i slično. M. Grčević piše da je Vijeću bila »namijenjena osim rješavanja normativnih pitanja još jedna vrlo važna uloga: Vijeće je trebalo postati ključnim tijelom koje bi promišljalo, oblikovalo i dugoročno utjecalo na državnu strategiju prema hrvatskomu jeziku kao službenomu jeziku Republike Hrvatske« (Grčević 2012:147).

Dana 8. svibnja 2012. ministar Željko Jovanović raspustio je bez obrazloženja Vijeće za normu. Naknadno je u javnim općilima svoju odluku protumačio ovim riječima: »Odluku o raspuštanju Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta donijelo je iz razloga što smatramo da se jezikom na stručnoj i znanstvenoj razini trebaju baviti za to osnovani, i od države financirani, znanstveni instituti i visokoškolske ustanove, primjerice, Institut za jezik i jezikoslovlje [...] i dodao kako je Vijeće za normu bilo od strane politike imenovano tijelo, koje u biti nije služilo ničemu.« (*Jutarnji list*, 19. 6. 2012.). Sanda Ham, glavna i odgovorna urednica časopisa *Jezik*, jedna od autorica *Hrvatskoga školskoga pravopisa*, koji je bio usklađen s pravopisnim zaključcima Vijeća za normu, izrekla je drukčije mnijenje o raspuštanju Vijeća: »Naravno da je odluka politička [...]. U javnosti se malo zna da je prvo Vijeće za normu hrvatskoga jezika bilo osnovano u ožujku 1998. godine, da bi tri godine poslije bilo ugašeno. Dakle, dva dolaska SDP-a na vlast i dva ukidanja Vijeća za hrvatski jezik.« (*Slobodna Dalmacija*, 27. 5. 2012.). Društvo hrvatskih književnika i Razred za filološke znanosti HAZU izrazili su zabrinutost društvenim položajem hrvatskoga jezika i žaljenje što je Vijeće za normu ukinuto odlukom bez dijaloga i obrazloženja. »Jezik je bitno pitanje nacionalnog interesa i temeljna odrednica nacionalnog identiteta«, piše Radoslav Katičić, »pa stoga svako nasilje, improvizacija i igra politike s jezikom može izazvati nesagledive štete, što nam je već bezbroj puta povijest pokazala.« (Katičić 2013:242).

U Statutu IHJJ-a piše da je Institut 1948. osnovala Hrvatska akademija (tada Jugoslavenska akademija), no da prava i dužnosti osnivača ima Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Stoga je IHJJ kao važan subjekt jezične politike podčinjen Ministarstvu, a ne Hrvatskoj akademiji kao svojem stvarnom osnivaču. U drugim zemljama slični su instituti uglavnom podčinjeni akademijama. Ministarstvo znanosti delegiralo je u Upravno vijeće IHJJ-a trojicu poznatih i utjecajnih kroatista: Ivu Pranjkovića s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Josipa Silića s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Alemka Gluhaka iz Zavoda za lingvistička istraživanja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. J. Silić bio je od 2007. voditelj projekta *Hrvatskoga pravopisno-pravogovornoga priručnika* (009-0000000-3384) MZOŠ-a, a M. Matešić i I. Pranjković bili su suradnici na tom projektu. Taj je projekt prvotno bio odbijen, pa zatim odobren.

Upravno vijeće IHJJ-a na sjednici održanoj 15. svibnja 2012. usvaja Odluku o imenovanju dr. sc. Ž. Jožića na položaj ravnatelja Instituta. Članovi Upravnoga vijeća Instituta bili su Ivo Pranjković, Josip Silić, Alemko Gluhak te Lana Hudeček i Ivana Kurtović-Budja kao predstavnice Znan-

stvenoga vijeća i zaposlenih u IHJJ-u. U lipnju 2012. u Odjelu za hrvatski standardni jezik IHJJ-a pokrenut je projekt, kako je pisalo na institutskim službenim mrežnim stranicama, izradbe *Hrvatskoga pravopisa s* »ciljem rješavanja temeljnih pravopisnih prijepora u hrvatskome jeziku« (<http://ihjj.hr/#>). Međutim, projekt novoga pravopisa nije predstavljen na institutskim mrežnim stranicama *Projekti Instituta* (<http://ihjj.hr/projekti/>), a ni na stranici Odjela za hrvatski standardni jezik. Tamo je predstavljen samo projekt *Hrvatski normativni jednosvezačni rječnik*, a o pravopisnom projektu ništa ne piše ni u *Strategiji Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 2010. – 2015.* U *Strategiji...* pravopis se spominje samo utoliko što se kao trajna zadaća određuje »proučavanje gramatičkoga ustroja hrvatskoga standardnog jezika kao podloge za izradbu normativnoga rječnika, pravopisa« (IHJJ 2010:10).

Dana 15. travnja 2013. u Hrvatskom državnom arhivu predstavljena je u nazočnosti ministra znanosti Željka Jovanovića i ministrice kulture Andreje Zlatar Violić radna inačica teksta *Hrvatskoga pravopisa* IHJJ-a. Pravopisna pravila mogla su se preuzeti na mrežnim institutskim stranicama www.pravopis.hr. Radna inačica *Hrvatskoga pravopisa* objavljena je u tiskanom izdanju *Večernjega lista* i u izdanju *Jutarnjega lista* uz knjižicu novinara Tomislava Čadeža *Bitka za pravopis* (Čadež 2013). Predstavljanjem radne inačice teksta otvoreno je razdoblje u kojem je IHJJ prikupljao mišljenja zainteresirane javnosti (jednomjesečna tzv. »javna rasprava« koja je trajala od 15. travnja do 15. svibnja).

Većina istraživačkih, strukovnih i kulturnih ustanova odazvala se je šutnjom na institutski poziv da sudjeluju u »javnoj raspravi«, a one malobrojne ustanove i udruge koje su izrekle svoje mišljenje kao što su Razred za filološke znanosti HAZU, Predsjedništvo Matice hrvatske, Društvo profesora hrvatskoga jezika, Hrvatsko kulturno vijeće, dale su radnoj inačici novoga pravopisa negativne ocjene ili vrlo ozbiljne primjedbe. Primjericu, u *Mišljenju...* Društva profesora hrvatskoga jezika od 27. 4. 2013. kaže se u uvodnom dijelu da je 1) Društvo zahtjev za jednim službenim pravopisom uputilo tri puta nadležnomu ministarstvu (MZOŠ-u), no da nadležno ministarstvo nije odgovorilo, 2) da je Društvo podržalo odluke *Vijeća za normu hrvatskoga standardnoga* (književnoga) *jezika*, 3) da su svi dokumenti IHJJ-a bili objavljeni pravopisom prema zaključcima Vijeća za normu i da je IHJJ zaključke Vijeća objavio na svojim mrežnim stranicama, 4) da hrvatski tiskani mediji i javna televizija pišu većim dijelom prema *Pravopisnom priručniku hrvatskog ili srpskog jezika* [J. Silića i V. Anića] i da na cjelokupno stanovništvo vrše snažniji utjecaj nego što to mogu obaviti škole, 5) da Društvo odbacuje nisku razinu komunikacije i neuljud-

ne članke koji se o IHJJ-u objavljuju u nekim medijima ili internetskim forumima. U zaključnoj 6. točki kaže se ovako: »Neobično je što je najavom ministra znanosti, obrazovanja i sporta Hrvatski pravopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje unaprijed proglašen službenim. Ljudima to slični na narudžbu i nametanje rješenja koja su dogovorena izvan jezikoslovnih krugova. Time je Pravopis Instituta dobio težak uteg, a Društvo profesora hrvatskoga jezika bi željelo da se taj uteg skine. Mogućnost vidimo u poštivanju zaključaka Vijeća za normu hrvatskoga standardnoga jezika.« (Društvo... 2013). Međutim, nakon što je ministar Jovanović ukinuo Vijeće za normu, s mrežnih stranica IHJJ-a uklonjeni su njegovi zaključci. Vraćeni su tek nakon mnogih javnih kritika.

Radna inačica *Pravopisa* izazvala je oštru kritiku Razreda za filološke znanosti HAZU i Matice hrvatske. Prema izjavi Razreda za filološke znanosti HAZU od 23. travnja 2013. radna inačica pravopisa unosi »novi nemir i nestabilnost u jezična pitanja«, a prema izjavi Predsjedništva Matice hrvatske od 7. svibnja 2013. inačica je *Pravopisa* za javnu raspravu IHJJ-a »po svojem opsegu, po iscrpnosti opisane i propisane pravopisne građe, po objašnjenjima temeljnih pravopisnih pojmova, po sadržanim primjerima znatno ispod razine bilo kojeg od postojećih pravopisnih priručnika.« Pod točkom 3 spominju se izvanjezični poticaji nastanka novoga pravopisa: »Sve do 2012. godine Institut podupire odluke Vijeća za normu hrvatskoga jezika te provodi pravopisnu politiku tako što se jasno odlučuje za jedan pravopisni priručnik. Nakon ministarova ukidanja Vijeća za normu hrvatskoga jezika i izbora novoga ravnatelja Instituta odlučuje napraviti svoj pravopis, a u nizu medijskih istupa ravnatelj Instituta najavljuje da će taj pravopis biti konačan, jedinstven, obvezujući. U svemu tome ne možemo prepoznati drugo doli taktiziranje znanstvenika koji svoje znanstvene stavove oblikuju u skladu sa željama trenutne vlasti u državi ili u ustanovi. Nijednom pravom filologu neće na pamet pasti tvrditi da njegovo djelo mora biti konačno i obvezujuće, takve formulacije priliče nekim drugim disciplinama.« (Izjava Matice hrvatske 2013).

Uredničko vijeće i autori *Hrvatskoga pravopisa* IHJJ-a reagirali su protuizjavama na svojim mrežnim stranicama na negativne ocjene Razreda za filološke znanosti HAZU i Matice hrvatske (usp. Izjava Uredničkoga vijeća IHJJ-a; Uredništvo IHJJ-a). Pokušaj da se pronađe kompromis i dobi je pozitivno mišljenje Razreda za filološke znanosti o institutskom pravopisu rezultirao je organizacijom dolaska predstavnika Uredničkoga vijeća *Hrvatskoga pravopisa* na sjednicu Razreda za filološke znanosti održanu 20. svibnja 2013. Razred za filološke znanosti iznio je na sjednici pisani prijedlog u osam točaka te zatražio od Instituta da ga prihvati. Međutim, Znan-

stveno vijeće IHJJ-a na tematskim sjednicama o *Pravopisu* u svibnju 2013. prihvatilo je opaske Razreda samo djelomično, a do konačnoga i potpunoga suglasja nije došlo (Bagdasarov 2013:141).

Znanstveno vijeće IHJJ-a na izvanrednoj sjednici 4. lipnja 2013. usvojilo je pravopisna pravila te ih objavilo na mrežnoj stranici 27. lipnja 2013. MZOS usvojio je 26. srpnja 2013. na temelju Javnoga poziva za financijsku potporu znanstveno-izdavačkoj djelatnosti za znanstvene knjige i visokoškolske udžbenike u tiskanom i elektroničkom obliku u 2013. godini i Kriterija o novčanom podupiranju znanstvene izdavačke djelatnosti odluku o sufinanciranju tiskanja *Hrvatskoga pravopisa* IHJJ-a (MZOS 2013).

Ministar Jovanović poslao je ravnatelju IHJJ-a dopis s nadnevkom 31. srpnja 2013. kojim na temelju zahtjeva IHJJ-a od 10. srpnja 2013. izriče preporuku za uporabu *Hrvatskoga pravopisa* IHJJ-a u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj. U preporuci se, uz ostalo, navodi: »Donošenjem ove preporuke prestaje važiti preporuka Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta za uporabu Hrvatskoga školskog pravopisa u osnovnim i srednjim školama (...) od 16. veljače 2005. godine.« (IHJJ).² Citiranom ministrovom preporukom *Hrvatski pravopis* IHJJ-a zamijenio je Babić—Ham—Mogušev *Hrvatski školski pravopis*. Konačno, tiskano izdanje *Hrvatskoga pravopisa* IHJJ-a javnosti je prvi put predstavljeno na V. simpoziju učitelja i nastavnika hrvatskoga jezika koji se je održao od 14. do 16. studenoga 2013. u Vodicama u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje.

Ministru Jovanoviću jako se žurilo pa je *Pravopis* IHJJ-a za školske udžbenike proglasio obvezujućim već 26. travnja 2013., još za vrijeme trajanja »javne rasprave« (Piteša 2013; *Školske novine*, 7. 5. 2013.). Pokušaj da nepostojeći pravopis nametne nakladnicima kao obvezujući, zaustavilo je hrvatsko sudstvo. Predmet je došao i do Ustavnoga suda Republike Hrvatske. Petar Radelj piše o tom: »Zbog traženja da se na udžbenike primjenjuju pravila koja će tek biti utvrđena, a ne ona koja su na snazi, zbog uspostavljanja pravno obvezujućeg postupka pozivanjem na buduće norme, zbog neostavljanja razumnoga roka nakladnicima za prilagodbu novonastalim uvjetima poslovanja, zbog dovođenja autora, lektora, grafičara, tiskara i nakladnika u stanje posvemašne pravne nesigurnosti, zbog stavljanja nekih nakladnika u povoljniji položaj, te zbog pokušaja oduzima-

² Uporaba glagola *važiti* u citiranom tekstu u proturječju je s pravopisnim rječnikom *Hrvatskoga pravopisa* IHJJ-a, koji kaže: »važeci → koji vrijedi, koji je na snazi« (*Hrvatski pravopis* 2013:459). Autorice *Hrvatskoga pravopisa* IHJJ-a u svojoj knjizi *Jezični savjeti* pišu: »... uporaba glagola *važiti* i njegovih izvedenica ne preporučuje se u hrvatskome jeziku. U RHLZ-u te u HJS-u taj se glagol upućuje na prihvatljivije istoznačnice.« (Hudeček i dr. 2010:142).

nja pravne zaštite proglašavanjem toga dokumenta običnom ›obaviješću‹, Ustavni je sud rješenjem U-III B-2560/2013 od 20. svibnja 2013. odgodio izvršenje akta Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta nazvanog ›Obavijest o roku za podnošenje zahtjeva za uvrštavanje udžbenika i pripadajućih dopunskih nastavnih sredstava na Popis‹ od 26. travnja 2013., naložio Upravnome sudu u Zagrebu da u roku od tri mjeseca odluči o zakonitosti cijele te ›obavijesti‹, i odredio da se izvršenje Ministrova akta odgađa do daljnjega (›do okončanja ustavnosudskog postupka‹). Tako je sigurno da novi udžbenici do daljnjega ne će biti lektorirani prema Pravopisu dr. Željka Jovanovića i dr. Željka Jozića.« (Radelj 2013).

Upravni sud u Zagrebu donio je 11. srpnja 2013. presudu (broj UsI-1935/13-9) kojom je djelovanje MZOS-a u svezi s propisivanjem pravopisa IHJJ-a proglasio »u cijelosti ništavnim«: »[...] tuženik je aktom od 26. travnja 2013. tužitelju kao nakladniku udžbenika za osnovnu i srednju školu nametnuo obvezu da do 3. lipnja 2013. udžbenike uskladi sa nepostojećim pravopisom te nepostojećim Udžbeničkim standardima i pravilnicima. Kako po mišljenju Suda nije moguće usklađivati sadržaj teksta sa nepostojećim i nepoznatim standardima odnosno pravopisom i bez obzira na postojanje mogućnosti naknadnog nastanka uvjeta za to usklađenje, tuženik je osporenim aktom tužitelju na izvršenje dao nemoguć uvjet, iz kojeg razloga se osporeni akt ukazuje u cijelosti ništavim.« (Upravni sud 2013).

Ignorirajući presude Ustavnoga suda i Upravnoga suda, ministar Jovanović odredio je u rujnu 2013. preko Agencije za odgoj i obrazovanje da se u školskom XIX. natjecanju iz hrvatskoga jezika treba služiti samo *Hrvatskim pravopisom* IHJJ-a, iako se u nastavi taj pravopis nikada nije rabio, a učenici ga nisu ni teoretski mogli držati u rukama jer je prvo predstavljanje njegova knjižnoga izdanja održano tek u studenom 2013. godine (Grčević 2015). Članovi Državnoga povjerenstva za organizaciju XIX. natjecanja iz hrvatskoga jezika bili su i djelatnici IHJJ-a, među njima su autori *Hrvatskoga pravopisa*.

Hrvatsko sudstvo moralo se je *Pravopisom* IHJJ-a baviti još i u povodu privatne tužbe ravnatelja Željka Jozića u ime IHJJ-a protiv Nataše Bašić kao autorice prikaza *Pravopisa* IHJJ-a u časopisu *Jezik* (61) 2014. Sudska tužba protiv N. Bašić odbijena je 2015. kao neutemeljena. Županijski sud u Zagrebu donio je 31. ožujka 2015. presudu kojom ju je pravomoćno oslobodio optužbe za kazneno djelo protiv ugleda i časti klevetom, čime je u cijelosti potvrdio prvostupanjsku presudu Općinskoga kaznenoga suda u Zagrebu od 29. siječnja 2015. U razgovoru koji je tim povodom objavio *Glas Koncila* 12. srpnja 2015., N. Bašić razloge tužbe sagledava ovako: »Iako su tijekom tzv. javne rasprave o radnoj inačici *Hrvatskoga pravopisa* izreče-

ne mnogo oštrije kritike od moje, i to nimalo biranim riječima — pa tako ugledni zagrebački sveučilišni profesor naziva podjeljak o pisanju mjernih jedinica u radnoj inačici institutskoga pravopisa *brljanjem* — tužena sam samo ja da se spriječi objava sljedećih nastavaka mojega prikaza i da se zastraše drugi koji bi pokušali osporavati taj pravopis.« Mišljenje o pravopisu zbog kojega je tužena, autorica nakon tužbe nije promijenila: »Činjenica da je politika preporučila pravopis prije nego ga je imala u ruci, dokazuje da se radilo o političkoj narudžbi. Vrijeme pokazuje da je s takvom bjankovjerodajnicom Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje imao prigodu napraviti dobar stručni posao i pomoći da se neki politički nametnuti problemi razriješe. Namjesto toga autori su ipak vodili računa što će reći naručitelji i medijski pokrovitelji pa su odstupili od norma i preporuka koje je taj isti Institut ranije bio izdao drugim pravopisima (primjerice *Hrvatskomu školskomu pravopisu*), odnosno sam on tiskao vlastita izdanja u nedavnoj prošlosti na drugim pravopisnim načelima i za to dobivao nagrade (*Veliki školski rječnik hrvatskog jezika*, 2012.). To je ono što ruši njegovu znanstvenu vjerodostojnost.« (Glas Koncila 2015).

Iako je tužba protiv N. Bašić odbačena, ona ipak predstavlja ozbiljan jezičnopolitički presedan. Naime, u povijesti kroatistike vjerojatno je prvi put državna ustanova protiv autora kritike izrečene u strukovnom časopisu pokrenula sudski postupak.

Autor ovoga teksta o *Pravopisu IHJJ-a* kao objektu jezične politike objavio je više članaka u kojima propituje pojedina pravopisna rješenja donesena u *Hrvatskom pravopisu IHJJ-a*. Dio tih članaka objavljen je u *Hrvatskom slovu*. Kao reakcija na kritiku *Pravopisa* objavljeno je u *Hrvatskom slovu* 2. svibnja 2014. *Otvoreno pismo autora i urednika Hrvatskoga pravopisa Arturu Rafaeloviču Bagdasarovu u povodu teksta Kuloarnost jezične politike objavljeno-ga u Hrvatskome slovu 18. travnja 2014.* U njem se o mojim kritičkim pravopisnim primjedbama piše paušalno negativno, govori se podrugljivo da »jaučem« i »zapomažem« i pripisuje mi se neopravdano i neobjektivno da sam u jednom od svojih tekstova (u kojima pišem o transliteraciji i transkripciji ukrajinskih imena) »udario« »na ukrajinski jezik i naše pravopisno pravilo kojim smo ukrajinskom jeziku, godinu dana prije nego što je naša prijateljska zemlja doživjela one grozne događaje, u institutskome Pravopisu izašli ususret jer smo mi Hrvati jako osjetljivi na pitanja jezične samosvojnosti i samobitnosti.« (Otvoreno pismo 2014:9). Iako se tom rečenicom mene pokušava ocrniti u javnosti, njom se zapravo razotkriva razvojni stupanj metodološke usustavljenosti u pojedinih autora i urednika *Hrvatskoga pravopisa IHJJ-a*. S druge strane, o lošoj pravopisnoj politici koju su u hrvatskom društvu vodili bivši ministar Željko Jovanović i njegovi pristaše

nema nijedne kritične riječi ili bilo kakve ograde, već se i dalje sagledava s punim odobravanjem: »Prvi put se dogodilo da su svi udžbenici svih nakladnika usklađeni s jednim pravopisom, sva natjecanja, matura, nastavni plan i program — sve je napokon onako kako treba biti: samo prema jednome pravopisu.« (Otvoreno pismo 2014:9). Međutim, vidjeli smo da hrvatski sudovi nisu smatrali da je sve »napokon onako kako treba biti«.

Ozračje nesnošljivosti prema bilo kakvu kritičkomu razmišljanju o *Hrvatskom pravopisu* IHJJ-a za autora ovoga teksta kulminiralo je napisom »Netočnosti i nagađanja o novome Hrvatskom pravopisu« u časopisu *Kolo* br. 2 2014. godine, koji potpisuje glavni urednik *Hrvatskoga pravopisa* i ravnatelj Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Uredništvo *Kola* osjećalo je potrebnim njegov tekst popratiti komentarom kojega dio glasi: »Uredništvo također s pravom očekuje da će se i najžustriji polemičari — ako im je stalo do vlastita profesionalnog digniteta — u svojim tekstovima suzdržati od pamfletističkih navoda i uvredljivih aluzijâ na račun svojih oponekata, odnosno neistomišljenika. Budući da, prema mišljenju Uredništva *Kola*, upravo takve navode i aluzije sadrži i ovaj tekst dr. sc. Željka Jožića, Uredništvo se od njih ograđuje, a posebice od autorove krajnje netolerantne i zastrašujuće »poruke« prof. dr. sc. Arturu R. Bagdasarovu — inače jednom od dokazano najuglednijih inozemnih kroatista i sveučilišnom profesoru hrvatskoga jezika i sociolingvistike na više moskovskih fakulteta — da se on kao znanstvenik zapravo i ne smije baviti (sic!) »pravilima uporabe« hrvatskoga jezika i »kodificiranjem njegovih norma«, odnosno »taj posao neka ipak prepusti nama, hrvatskim jezikoslovcima?!« (Jožić 2014:153). Autorov odgovor Željku Jožiću objavljen je u 3. broju časopisa *Kolo* za 2014. godinu (Bagdasarov 2014:211–220).

Da možda nije baš »sve« »napokon onako kako treba biti«, može se iščitati i iz recenzije Ante Bežena s Učiteljskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu koji se kao jedan od ocjenjivača *Hrvatskoga pravopisa* nije izjasnio za objavu *Hrvatskoga pravopisa* IHJJ-a ako taj pravopis ne dobije status obvezatnoga pravopisa u svim područjima državne djelatnosti. Taj status, poznato je, nije dobio, a Beženova je recenzija ipak uzeta kao pozitivna recenzija na temelju koje je donesena odluka o objavi *Pravopisa*: »Nužno je da HP IHJJ za službenu uporabu u zakonitoj pravnoj formi odobri odgovarajuće državno tijelo (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta) kao obvezujući standard u svim djelatnostima i ustanovama u državnoj mjerodavnosti. Osim njega ni jedan drugi pravopis ne bi trebao imati taj status. Pridržavanje službenog pravopisa valja propisati u svim administrativnim, obrazovnim i drugim područjima u kojima se govori o službenoj uporabi hrvatskoga jezika (udžbenički standard, zakoni, javne službe dr.). Ako HP

IHJJ ne dobije taj status, bio bi samo još jedan, šesti pravopis u Hrvatskoj, čime bi se još pogoršalo »stanje više pravopisa« pa je opravdano pitanje treba li ga tada uopće izdati.« (Bežen 2013).

Unatoč tomu što je *Hrvatski pravopis* IHJJ-a postao samo još jednim od hrvatskih pravopisa, u izvješću o postignućima i zaslugama MZOS-a od 11. lipnja 2014., nakon smjene ministra Z. Jovanovića, u rubrici »Kako smo uveli red u sustav«, uz ostalo piše: »Preporukom za uporabu Hrvatskoga pravopisa Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje dokinuta je višegodišnja kaotična situacija u pravopisanju« (Jovanović 2014). Ta tvrdnja sadržava najmanje jednu nelogičnost. Preporuku za školsku uporabu MZOŠ-a imao je od 2005. do 2013. *Hrvatski školski pravopis* Stjepana Babića, Sande Ham i Milana Moguša. Unatoč preporuci za uporabu, on nije bio obvezujući u osnovnim i srednjim školama. Zbog toga je Društvo profesora hrvatskoga jezika uputilo 8. lipnja 2009. ministru znanosti peticiju o »donošenju odluke o jednom službenom pravopisu u institucionalnom odgoju i obrazovanju«. ³ Dakle, to što je pravopis IHJJ-a naposljetku postao obvezujućim u osnovnim i srednjim školama, ne može biti rezultatom pravno dvojbene »preporuke za uporabu«, a može biti rezultatom osobne zauzetosti bivšega ministra Željka Jovanovića, zbog koje dio javnosti *Hrvatski pravopis* IHJJ-a kolokvijalno zove upravo »Jovanovićevim« ili »Jovanović–Jozićevim pravopisom«.

Ako je i postojala navodna višegodišnja kaotična situacija u pravopisanju, postavlja se pitanje tko je branio prijašnjim ministrima znanosti da uvedu reda i da se u školstvu poštuje *Hrvatski školski pravopis* koji je imao preporuku za uporabu. Postavlja se i pitanje zašto se ministar Jovanović u svojem ministarstvu nije založio za poboljšanje navodno kaotične situacije npr. tako da za pisanje akata Ministarstva znanosti na svoj način »preporučiti« *Hrvatski pravopis* IHJJ-a. Budući da to nije učinio, u javnoj raspravi o *Nacrtu pravilnika o izmjenama i dopunama pravilnika o uvjetima i načinu ostvarivanja prava na pokriće troškova prehrane studeneta* koja je trajala od 12. prosinca do 27. prosinca 2013. godine moglo je biti rečeno sljedeće: »Pravopis Nacrta odudara od Hrvatskoga pravopisa Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje koji je ministar obrazovanja preporučio aktom klasa 602-01113-01/00789, ur. br. 533-18-13-0002, od 31. srpnja 2013., primjerice: »dodaci« umjesto »dodatci«. Drugim riječima Nacrt nije lektoriran u skladu s pravopisom koji je jedini ovoga časa preporučen za uporabu pa se postavlja pitanje je li Ministarstvo obrazovanja iskreno željelo preporučiti novi Hrvatski pravopis i prvo ga se početi pridržavati, ili ga je preporučilo samo da poništi pravne učinke prethodno odobrenih i preporučenih pravopi-

³ http://www.dphj.hr/upload_data/site_files/peticija_pravopis_2009.doc.

sa? Podsjećam da je Ministarstvo uprave RH 9. prosinca 2013. priopćilo: ›Hrvatski pravopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje nije obvezujući pravni akt te će u Nacrtu biti korišten izričaj koji će svrhu predloženih odredbi činiti najdostupnijom građanima.‹ Ovakvo normiranje MZOŠ-a svjedoči da ono prvo odbija prihvatiti pravila Pravopisa koje je službeno preporučilo!«⁴

U medijima koji su od samoga početka podržavali i suusmjeravali pravopisni projekt, i danas se rijetko poštuje pravilo *Pravopisa* IHJJ-a o pisanju *td/dc*,⁵ a sam se *Pravopis* ipak predstavlja kao pravopis koji navodno ukida »pravopisni kaos«, npr. u *Jutarnjem listu* od 3. ožujka 2016. u sklopu razgovora s ravnateljem IHJJ-a koji tvrdi: »Nakon što je ›Hrvatski pravopis‹ Instituta preporučen za školsku uporabu sredinom 2013. godine, svi su nakladnici prihvatili tu preporuku i uskladili udžbenike s našim pravilima, cjelokupan nastavni plan i program, sva natjecanja i državna matura — sve je to ujednačeno prema pravopisu Instituta.« (Jozić 2016). Predsjednik Uprave Školske knjige, koja je najveći hrvatski nakladnik školskih udžbenika i izdavač *Hrvatskoga školskoga pravopisa* i Babić—Moguševa *Pravopisa*, ukazuje na ono što smo ovdje već pokazali — da prikaz iz *Jutarnjega lista* ne odgovara istini i da nije bila riječ o »preporuci« koju bi nakladnici dragovoljno »prihvatili«: »Dakle, to nije bilo ›sređivanje pravopisnoga kaosa‹, nego pravopisna diktatura, pa stoga s pravom Institutov pravopis naziva ju Jovanović-Jozićevim pravopisom.« (Žužul 2016).

Nitko nije ni jezikoslovno ni pragmatički obrazložio zbog čega bi novi *Hrvatski pravopis* IHJJ-a za školsku uporabu bio bolji od Babić—Ham—Moguševa *Hrvatskoga školskoga pravopisa*. U predgovoru *Hrvatskomu pravopisu* IHJJ-a o načelu normativne hijerarhije piše: »Kako bismo razriješili dvostrukosti koje se pojavljuju u praksi i u hrvatskim pravopisima i sveli ih na najmanju mjeru, razradili smo sustav koji jedinicama koje se mogu pisati u dvama likovima određuje normativni status. Pri prosudbi norma-

⁴ public.mzos.hr/lfgs.axd?id=21204.

⁵ Npr., »Prema *podacima*« (*Jutarnji list*, 28. 1. 2015.), »Značajni zadaci čekaju« (*Večernji list*, 3. 4. 2015.). Dakako, susrećemo i dvojnosti u jednom te istom listu: »Prema *podacima* Ministarstva unutarnjih poslova« (*Zadarski list*, 20. 1. 2015.) i »osobni *podatci*« (*Zadarski list*, 12. 5. 2015.). I sada se, primjerice, *Jezik*, *Glas Koncila* (uz pojedine iznimke), *Hrvatski tjednik*, *Hrvatsko slovo*, pa uglavnom i hrvatska Wikipedija ravnaju prema Babić—Finka—Moguševu *Hrvatskom pravopisu* i zaključcima Vijeća za normu; *Hrvatska revija*, *Kolo*, *Vijenac* i druga izdanja *Matice hrvatske* prednost daju Matičinu pravopisu; *Rasprave...* i *Hrvatski jezik* rabe Institutov pravopis, a *Hrvatski jezični portal* Anić—Silićev pravopis, dok mnoga druga javna općila usvajaju lektorovu i uredničku volju i naviku, osim ako autori ne ustrajavaju na nečem drugom. Mnogi jezikoslovni časopisi, primjerice *Filologija* ili *Lahor*, objavljuju znanstvene radove pravopisno uglavnom onako kako ih napišu autori.

tivnoga statusa vodili smo se četirima navedenim načelima. S obzirom na normativni status zapisa u pravopisnim pravilima razlikujemo preporučene inačice, dopuštene inačice i istovrijedne inačice. [...] Preporučena inačica ona je inačica za koju smatramo da u skladu s navedenim načelima ima normativnu prednost pred drugom inačicom koju navodimo. Tu inačicu preporučujemo za školsku i opću uporabu. [...] Dopusštena inačica ona je inačica koja u skladu s četirima navedenim načelima nema normativnu prednost, ali je zbog tradicije ili čestoće uporabe ne zanemarujemo. Uz takve smo inačice nastojali dati i objašnjenje njihova normativnoga statusa. Primjer su takvih inačica *podaci*, *zadaci* itd. uz preporučene inačice *podatci*, *zadatci* ili *grješka*, *krjepost*, *pogrješka*, *strjelica* i *vrjedniji* uz preporučene inačice *greška*, *krepost*, *pogreška*, *strelica* i *vredniji*.« (Hrvatski pravopis 2013:VIII).

Je li za djecu u školama metodološki primjereno donositi inačice koje su pravopisno »dopuštene«, a koje se ujedno zabranjuju (IHJJ »ne preporučuje«, a MZOS de facto zabranjuje) u školama i školskim udžbenicima? Ili je možda ipak tako da je *Hrvatski školski pravopis* metodološki gledano primjereniji za školsku uporabu nego *Hrvatski pravopis* IHJJ-a? Osim toga, postavlja se i pitanje zašto je većina autora *Hrvatskoga pravopisa* IHJJ-a rabila u svojim knjigama i člancima »dopuštene« inačice tipa *ne ću*, *pogrješka* (usp. Školski rječnik hrvatskoga jezika 2012:XII, Hudeček i dr. 2010:18, 69, 109, 110, 115, 133; Jozić i dr. 2009:59) i zašto nakon objave *Pravopisa* IHJJ-a u njihovim tekstovima dolazi do pravopisnih promjena (usp. npr. Hudeček i dr. 2014:8). Tu vjerojatno nije riječ o pravopisnim reformama koje se provode s primarnim ciljem da se poboljša stanje u školstvu, već je riječ o nečem drugom. Koji god motivi bili presudni, normativni pravopis nije obična knjiga za koju je dostatan samo jedan subjekt u realizaciji (ministar i IHJJ) i nekoliko ocjenjivača, jer se svaki pravopis tiče većine stanovništva i povezuje prošlu, sadanju i buduću etnolingvokulturnu baštinu i naraštaje. Svaki novi pravopis bez sloge i dogovora, a to je jasno kao dan iz bliske jezičnopovijesne prošlosti, uznemiruje javnost i stvara između ljudi i u struci nove razdore.

Pravopis je normativni priručnik, kodifikacijski, a ne jezični savjetnik u kojem se daje prosudba što je preporučljivo, a što dopušteno. Drukčiji kriteriji ocjenjivanja ostaju iza procesa standardizacije (odabira norme) i kodifikacije. Ako pravopisac ili normativac trenutačno ne može naći konačno normativno rješenje u kodifikaciji pojedinih inačica, on ih priznaje istovrijednicama. Normativni priručnik propisuje normu, a ne opisuje što je preporučeno, a što dopušteno, prihvatljivo i sl. Do dolaska ministra Jovanovića pojedini su kroatisti, pa i autori institutskoga *Pravopisa*, tvrdili da većih otvorenih mjesta u pravopisanju nema. Sitne pravopisne razlike,

kako tvrdi i glavni urednik *Hrvatskoga pravopisa* IHJJ-a, obično ne stvaraju »kaotičnu situaciju u pravopisanju«. Međutim, upravo svaki novi pravopis u određenoj mjeri može narušiti uravnoteženost pravopisnih tradicija, a što se može negativno odraziti kako na pravopisanje, tako i u cjelini na etnolingvokulturu.

Hrvatski pravopis IHJJ-a sastavljen je, na žalost, zbog ministarskih rokova u žurbi, bez strukovne sloge sudionika jezične politike i ozbiljne prethodne raščlambe o tom što mora učiti u pravopis kojim se pokušava istisnuti *Hrvatski školski pravopis*, a što ne mora. Razvidno je da novi pravopisci žele uvesti u svoj pravopis što više razlika u usporedbi s drugim pravopisima, no pravopis je posebna vrsta normativnoga priručnika i u njemu ne bi trebalo biti mjesta za takve tendencije, pa ni za ono što zapravo pripada enciklopediji, jezičnomu savjetniku ili jezikoslovnomu rječniku, tj. različitim vrstama priručnika (Bagdasarov 2014:211–220).

Zaglavak

Jezična se politika u Hrvatskoj polako mijenja. Svjedoci smo pokušaja prelaska necentralizirane jezične politike u centraliziranu. Razvidno je da su vladajući i utjecajni subjekti jezične politike uoči ulaska u Europsku uniju i nove 2013./2014. školske godine težili za tim da se ubrza tempo stvaranja "vlastita" pravopisa. Na tom putu smetalo im je Vijeće za normu koje je na svojim sjednicama već bilo usvojilo osnovne zaključke o pojedinim prijepornim pravopisnim pravilima prema načelima Babić–Finika–Moguševa *Hrvatskoga pravopisa* i Babić–Ham–Moguševa *Hrvatskoga školskoga pravopisa* koji su tada u školstvu bili na snazi. Nakon prvoga Vijeća za normu na tržište je stigao Anić–Silićev pravopis (2001.), u međuvremenu Matičin pravopis (2007.), a nakon drugoga Vijeća – *Hrvatski pravopis* IHJJ-a (2013.). U svim trima pravopisnim pothvatima izravno ili neizravno sudjelovali su isti sudionici jezične politike.

Vjerojatno jedino moguće i najprimjerenije rješenje hrvatske pravopisne problematike opisao je akademik August Kovačec 2012. godine: »Svako od nas o jeziku i pravopisu ima, ili može imati, različito mišljenje, a pritom biti uvjeren kako je upravo on u pravu. Zato je najbolje do rješenja doći širokim dogovaranjem, prije odluke suprotstaviti oprečna mišljenja, a neslaganja premostiti argumentima. Zbog toga nije najbolje da rješenja donosi jedna ustanova ili jedna skupina pojedinaca, pogotovo ne skupina istomišljenika. *Nema lakše stvari nego da se slože izabrani istomišljenici!* Sve relevantne zainteresirane strukovne ustanove i udruge morale bi se moći izjasniti o svim predloženim rješenjima. Dugoročno je štetno i opasno rje-

šenja donositi na temelju mehaničke i prividne demokracije (npr. nastavnički referendum) pa odluke nametnuti *s visoka*. Upravo sustav vijeća s delegiranim neistomišljenicima iz različitih ustanova i strukovnih skupina može dovesti do općeprihvatljivih rješenja, koja nikoga ne će ni ponižavati ni podcjenjivati ishitrenim oktroiranim odlukama po savjetima diletanata. To ne bi bila demokracija — a nje su vlastodršcima puna usta ...» (Kovačec 2012:109–110).

Institutski pravopis, ako izuzmemo izvanjezične čimbenike njegova postanka, možemo sagledavati kao još jedan prijedlog i korak prema stvaranju jedinstvenoga hrvatskoga pravopisa, najprije školskoga, a zatim možda i onoga općega. Da bi se jedinstveni hrvatski pravopis ostvario, Hrvatskoj će biti potrebno državno vijeće za hrvatski jezik, koje druga državna tijela ne će potkopavati, ili obnova ukinutoga Vijeća za normu hrvatskoga standardnoga jezika sukladno s prijedlogom Upravnoga odbora Hrvatskoga kulturnoga vijeća od 18. veljače 2016. U okviru Vijeća mogao bi biti razrađen zakon o službenom (hrvatskom) jeziku Republike Hrvatske. U okviru toga Vijeća moglo bi djelovati i pravopisno povjerenstvo za izradbu zajedničkoga pravopisa.

Jezik, kultura, povijest, duhovne vrijednote i nacionalne tradicije jesu alfa i omega razvoja društva. Temelj jedinstva hrvatske države svakako je jezik, upravo hrvatski, a ne bilo koji drugi. On oblikuje opće građansko, kulturno i obrazovno prostranstvo. I služiti se njime treba svatko u Hrvatskoj. Hrvatskomu jeziku valja posvećivati što više pozornosti i voditi skrb o njem na svim razinama javnoga općenja, od škole do državnih ustanova. Standardni hrvatski jezik nije zrak koji postoji sam po sebi, njega stalno moramo svjesno njegovati, pomnjivo proučavati, brižno čuvati i razvijati. Skrb države i društva u provedbi jezične politike mora biti stalna i stabilna.

Literatura

- Babić, Stjepan 2000. Kritični trenutci hrvatske jezične kulture. *Jezik* 5, 166–179.
- Bagdasarov, Artur R. 2013. Novi *Hrvatski pravopis*. *Kolo* 6, 135–151.
- Bagdasarov, Artur R. 2014. Kuloarnost jezične politike. *Hrvatsko slovo*, 18. travnja.
- Bagdasarov, Artur R. 2014. Pravopisu treba sloga, a ne prepirka. *Kolo* 3, 211–220.
- Bašić, Nataša. 2000. Sa svakom vlasti novi pravopis? *Vijenac* 160, 20. travnja.

- Bašić, Nataša. 2005. Hrvatski jezik je nacionalna vrijednost s kojom se ne smije trgovati. *Glas Koncila* 1 (15930) 2. siječnja.
- Bašić, Nataša. 2013. Kako je propala operacija »Pravopis«. <http://www.hkv.hr/izdvojeno/vai-prilozi/ostalo/prilozi-graana/15063-n-basic-kako-je-propala-operacija-pravopis.html>.
- Bašić, Nataša. 2014. U povodu objave Hrvatskoga pravopisa Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. *Politika ili struka?* *Jezik* 61: 1–2, 3, 4–5.
- Bežen, Ante. Hrvatski pravopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje i Pravopisni rječnik (HP IHJJ). Recenzija. <http://pravopis.hr/uploads/recenzija-bezen.pdf>.
- Čadež, Tomislav. 2012. Povijesni projekt Instituta za hrvatski jezik: Počinjemo raditi novi pravopis! *Jutarnji list*, 28. lipnja. www.jutarnji.hr/institut-za-jezik-krece-u-rjesavanje-20-godisnjeg-kaosa--pocinjemo-raditi-novi-pravopis-/1037732/.
- Čadež, Tomislav. 2013. Hrvatski pravopis: Inačica za javnu raspravu. *Bitka za pravopis*. Zagreb : EPH Media d. o. o. 164 str.
- Društvo profesora hrvatskoga jezika. 2013. Prilog Javnoj raspravi o Pravopisu IHJJ-a. <http://pravopis.hr/uploads/pdf/9ae9415f8466370.pdf>.
- Glas Koncila 2015. 12. srpnja. Josip Novaković: Jezikoslovka dr. Nataša Bašić o nesvakidašnjoj parnici i hrvatskom pravopisu. *Glas Koncila* 28 (2142). http://www.glas-koncila.hr/index.php?option=com_php&Itemid=41&news_ID=26749.
- Globus. 2012. 13. ožujka. <http://globus.jutarnji.hr/hrvatska/sabor-ne-smije-bitipokrovitelj-komemoracije-na-bleiburgu>.
- Goldstein, Slavko. 2000. Kontra arhaičnom korienskom pravopisu. *Vijenac* 161. <http://www.matica.hr/vijenac/161/Kontra%20arhai%C4%8Dnom%20korienskom%20pravopisu/>.
- Grčević, Mario. 2012. Institucionalna jezična politika u Republici Hrvatskoj i položaj hrvatskoga jezika danas. *Kolo* 5–6, 143–166.
- Grčević, Mario. 2015. O jezičnoj politici puno se priča, a malo zna i slabo istražuje. <http://www.hkv.hr/razgovori/20639-m-grcevic-o-jezicnoj-politici-puno-se-prica-a-malo-zna-i-slabo-istrazuje.html>
- Grčević, Mario. 2015b. Trebamo li hrvatski jezični zakon? *Hrvatsko slovo*, 28. VIII, 4. IX, 11. IX, 18. IX. str. 9. http://bib.irb.hr/datoteka/789233.Trebamo_li_hrvatski_jezicni_zakon_-_Hrvatsko_slovo_2015.pdf.
- Grčević, Mario, Ružica Gregurić. 2015. Razgraničenje nestandardnoga i standardnoga hrvatskoga jezika i jezično planiranje na primjeru riječi »podhodnik«. *Nestandardni hrvatski jezik prema standardnom hrvatskom jeziku*. Ur. Anđa Suvala, Jasna Pandžić. Zagreb : Agencija za odgoj i obrazovanje, IHJJ. 33–46.

- Hrvatski jezik bit će 24. službeni jezik EU. 2012. 20. veljače. <http://www.izravno.com/hr/info/kultura/hrvatski-jezik-bit-ce-24-sluzbeni-jezik-eu/>.
- Hrvatski pravopis. 2013. Zagreb : Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. 503 str.
- Hudeček, Lana, Milica Mihaljević, Luka Vukojević. 2010. *Jezični savjeti*. Zagreb : Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. 148 str.
- Hudeček, Lana, Milica Mihaljević. 2014. Dehidrirao sam, nisam se dovoljno hidratizirao..., ali sam ipak kupio hidratantnu kremu i hidratizirajući losion (o nazivima hidratacija, hidratizacija, hidracija...). *Hrvatski jezik* 1, 4–11.
- IHJJ. 2010. Strategija Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 2010. – 2015. Zagreb. http://ihjj.hr/uploads/content/Strategija_IHJJ_2010-2015.pdf.
- IHJJ. 2013. Preporuka Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta od 31. srpnja 2013. Zagreb. http://ihjj.hr/uploads/content/Preporuka_pravopis.pdf.
- IHJJ. 2014. Otvoren natječaj za popunu slobodnoga sistematiziranog radnog mjesta voditelja Službe za računovodstvo i financije Instituta (od 25. srpnja 2014.). Zagreb. <http://ihjj.hr/novost/otvoren-natjecaj-za-popunu-slobodnoga-sistematiziranog-radnog-mjesta-voditelja-sluzbe-za-racunovodstvo-i-financije-instituta-od-25-srpnja-2014/101/>.
- Izjava Matice hrvatske o hrvatskome pravopisu. 2013. 7. svibnja. Zagreb. www.matica.hr/obavijesti/4/.
- Izjava Uredničkoga vijeća i autora Hrvatskoga pravopisa. 2013. Zagreb. <http://ihjj.hr/novost/izjava-urednickoga-vijeca-i-autora-hrvatskoga-pravopisa/42/>.
- Jovanović, Željko. 2014. 11. lipnja. Evo na što sam ponosan. Zagreb. http://www.index.hr/images2/MZOS_newsletter.pdf.
- Jozić, Željko, Ines Virč. 2009. Kajkavski ikavski govor Hrebine i kajkavski ekavski govor Kupljenova – Fonološke usporednice. *Filologija* 53, 55–92.
- Jozić, Željko. 2014. Netočnosti i nagađanja o novome Hrvatskom pravopisu. *Kolo* 2, 153–158.
- Jozić, Željko. 2016. Intervju: Nismo savladali sve podjele među jezikoslovcima, ali smo riješili pravopisni kaos. *Jutarnji list*, 3. ožujka. <http://www.jutarnji.hr/ravnatelj-instituta-za-hrvatski-jezik-i-jezikoslovlje--nismo-savladali-sve-podjele-medu-jezikoslovcima--ali-smo-rijesili-pravopisni-kaos-/1532375/>.
- Jutarnji list*, 2007. 31. siječnja. Zagreb: <http://www.jutarnji.hr/od-ulaska-u-eu-pisat-cemo-ne-cu--grjeska-i-zadatci/211132/> .
- Jutarnji list*. 2012. 5. siječnja. Zagreb: <http://www.jutarnji.hr/dunja-brozovic-roncevic--ako-kazemo-spedicija--onda-je-sport--a-ne-sport/997683/>.

- Jutarnji list*. 2012. 17. veljače. Zagreb: <http://www.jutarnji.hr/ministre--mora-mo-imati-jedinstveni-pravopis--i-to-onaj-koji-ljudi-zele/1007257/>.
- Jutarnji list*. 2012. 19. lipnja. Zagreb: <http://www.jutarnji.hr/zeljko-jovanovic--pustimo-da-se-hrvatskim-jezikom-bavi-struka--a-ne>.
- Jutarnji list*. 2015. 28. siječnja. Zagreb: <http://www.jutarnji.hr/kolap-trzista-rada-hrvatska-izgubila-60-000-radnika-u-zadnjih-365-dana-/1284296/>.
- Katičić, Radoslav. 2013. *Hrvatski jezik*. Zagreb : Školska knjiga. 283 str.
- Kekez, Siniša. 2012. Dr. Željko Jozić: Do ulaska u EU bit će gotov novi pravopis. *Slobodna Dalmacija*. 17. lipnja. <http://www.slobodnadalmacija.hr/Kultura/tabid/81/articleType/ArticleView/articleId/181316/Default.aspx>
- Kovačec, August. 2012. Hrvatska danas — bez sustavne jezične politike. *Kolo*, 5–6, 107–111.
- Mečkovskaja, Nina B. 2001. *Obščeje jazykoznanije: Struktura i socialjnaja tipologija jazykov*. Moskva : Flinta—Nauka. 312 str.
- MZOS. 2013. Obavijest o odobrenim financijskim sredstvima za znanstvene knjige i visokoškolske udžbenike u 2013. godini. Zagreb. <http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=12627&sec=2139>.
- Otvoreno pismo autora i urednika Hrvatskoga pravopisa Arturu Rafaeloviču Bagdasarovu u povodu teksta Kuloarnost jezične politike objavljenoga u Hrvatskom slovu 18. travnja 2014. *Hrvatsko slovo*. 2014. 2. svibnja, 9.
- Piteša, Andriana. 2013. Ministrov tajni dopis izdavačima Mijenjaju se svi udžbenici: Djeca će učiti po novom pravopisu. *Jutarnji list*, 28. travnja. <http://www.jutarnji.hr/mijenjaju-se-svi-udzbenici--djeca-ce-uciti-po-novom-pravopisu/1099602/>.
- Pravopisni priručnik*. 2004. Priredila Ljiljana Jojić. 2004. Zagreb : EPH—Novi Liber. 188 str.
- Radelj, Petar. 2013. Propala »udžbenička reforma« ministra Jovanovića. <http://portal.connect.znanost.org/2013/05/propala-%E2%80%99Eudzbenicka-reforma%E2%80%9C-ministra-jovanovica/>,
- Radelj, Petar. 2013b. Pravopis već imamo – sve drugo je nasilje! <http://portal.connect.znanost.org/2013/05/pravopis-vec-imamo-%E2%80%93-sve-drugo-je-nasilje/>.
- Slobodna Dalmacija*. 2012. 27. svibnja. Split: <http://slobodnadalmacija.hr/Hrvatska/tabid/66/articleType/ArticleView/articleId/175926/Default.aspx>.
- Slovar' sociolingvističkih terminov*. 2006. Moskva : Institut jazikoznanija RAN — Institut inostranih jazykov. 312 str.
- Školske novine*. 2013. 7. svibnja. Zagreb: http://www.skolskenovine.hr/upload/tjednik/Skono2_130508093257.pdf.
- Školski rječnik hrvatskoga jezika*. 2012., Zagreb : Institut za hrvatski jezik i je-

- zikoslovlje — Školska knjiga. 968 str.
- Večernji list*. 2015. 3. travnja. Zagreb: <http://www.vecernji.ba/na-pocetku-mandata-najvise-posla-za-lasica-milicevic-i-bukvarevica-998505>.
- Vijeće za normu hrvatskoga standardnog jezika. 2013. *Jezik* 2–4, 41–160.
- Upravni sud 2013. *Presuda Upravnoga suda Republike Hrvatske*. Zagreb, 11. srpnja 2013. Sudac Vlaho Bassegli Gozze, v. r. Poslovni broj UsI-1935/13-9.
- Uredništvo i autori Hrvatskoga pravopisa u povodu Izjave Predsjedništva Matice hrvatske od 7. svibnja 2013. Zagreb. <http://ihjj.hr/novost/urednistvo-i-autori-hrvatskoga-pravopisa-u-povodu-izjave-predsjednistva-matice-hrvatske-od-7-svibnja-2013/44/>.
- Zadarski list*. 2015. 1. siječnja. Zadar. <http://www.zadarskilist.hr/clanci/20012015/nije-egzodus-80--onih-koji-su-otisli-zbog-novog-zakona-prijavili-prebivaliste-u-bih-i-srbiji>.
- Zadarski list*. 2015. 12. svibnja. Zadar. <http://www.zadarskilist.hr/clanci/12052015/trojanski-konj>.
- Žužul, Ante. 2016. Pravopisna diktatura. *Školske novine*, 9. ožujka 2016., 3.
- Wikizvor. Otvoreno pismo predsjedniku Vlade Republike Hrvatske Zoranu Milanoviću od 3. siječnja 2012. http://hr.wikisource.org/wiki/Otvoreno_pismo_IHJJ_predsjedniku_Vlade_Republike_Hrvatske_Zoranu_Milanovi%C4%87u.

Artur R. Bagdasarov